РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АСОСИДА ДИФФЕРЕНЦИАЛ ТАЪЛИМНИ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ ПЕДАГОГИК ИМКОНИЯТЛАРИ

Халкназарова Айсулыу Махсетбаевна
Ажиниёз номидаги Нукус давлат педагогика институти «Математика» кафедраси ассистент ўқитувчиси.

Аннотация. *Ушбу тезисда рақамли технологиялар асосида дифференциал таълимни ташкил этишнинг педагогик имкониятлари, таълим жараёнида индивидуал ёндашувни ривожлантириш ҳамда талабаларнинг билим, қобилият ва ўзлаштириш даражасига мос таълим муҳитини яратиш масалалари ёритилган. Шунингдек, рақамли таълим платформалари, интерактив воситалар ва электрон ресурслардан фойдаланишнинг ўқув самарадорлигига таъсири таҳлил қилинган.*

Калит сўзлар: *рақамли технологиялар, дифференциал таълим, индивидуал ёндашув, педагогик имкониятлар, электрон таълим, интерактив воситалар, таълим платформалари, ўқув жараёни.*

КИРИШ

Бугунги кунда таълим тизимида рақамли технологияларнинг кенг жорий этилиши ўқитиш мазмуни, шакли ва методларини такомиллаштиришни талаб этмоқда. Ахборот-коммуникация технологияларининг ривожланиши таълим олувчиларга билим бериш билан бир қаторда, уларнинг индивидуал имкониятлари, қизиқишлари ва билим даражасини ҳисобга олган ҳолда ўқув жараёнини ташкил этиш учун ҳам янги имкониятлар яратмоқда.

Анъанавий таълим жараёнида барча таълим олувчиларга бир хил мазмун ва топшириқларни таклиф этиш айрим ҳолларда уларнинг индивидуал эҳтиёжларини тўлиқ қамраб олмаслиги мумкин. Чунки ҳар бир талабанинг билимни ўзлаштириш тезлиги, фикрлаш қобилияти, қизиқиши ва мустақил ишлаш даражаси турлича бўлади. Шу жиҳатдан дифференциал таълим ёндашуви таълим самарадорлигини оширишнинг муҳим педагогик воситаларидан бири ҳисобланади.

Рақамли технологиялар эса ушбу ёндашувни амалиётга татбиқ этиш, таълим олувчиларнинг индивидуал хусусиятларини ҳисобга олиш ва уларга мос ўқув топшириқларини ишлаб чиқишда муҳим аҳамият касб этади.

Дифференциал таълим -таълим олувчиларнинг билим даражаси, қобилияти, қизиқиши, эҳтиёжи ва индивидуал хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда ўқув жараёнини ташкил этишга қаратилган педагогик ёндашувдир. Мазкур ёндашувнинг асосий мақсади барча таълим олувчилар учун бир хил натижани мажбурий белгилаш эмас, балки уларнинг мавжуд имкониятларидан келиб чиқиб, билим ва кўникмаларини ривожлантириш учун қулай шароит яратишдан иборат.

Рақамли технологиялар дифференциал таълимни ташкил этишда кенг педагогик имкониятларни юзага келтиради. Хусусан, электрон таълим платформалари орқали талабалар билим даражасига мос топшириқларни бажариши, ўзлаштирилган

мавзуларни мустақил такрорлаши ва билимларидаги бўшлиқларни аниқлаши мумкин. Бундай имкониятлар ўқитувчига ҳам ҳар бир талабанинг ўқув фаолиятини кузатиш, натижаларни таҳлил қилиш ва тегишли педагогик ёрдам кўрсатиш имконини беради.

Рақамли таълим воситаларидан фойдаланиш жараёнида қуйидаги педагогик имкониятлар алоҳида аҳамиятга эга:

Биринчидан, индивидуал таълим траекториясини шакллантириш. Рақамли платформалар ёрдамида ҳар бир талабанинг билим даражаси ва ўзлаштириш суръатига мос ўқув материалларини тақдим этиш мумкин. Масалан, мавзуни яхши ўзлаштирган талабалар учун мураккаблаштирилган топшириқлар, қўшимча манбалар ва ижодий вазифалар берилса, мавзуни ўзлаштиришда қийналаётган талабалар учун тушунтирувчи видеолар, содда машқлар ва қўшимча материаллардан фойдаланиш мумкин. Бу эса таълим жараёнида индивидуал ёндашувни кучайтиради.

Иккинчидан, таълим жараёнининг мослашувчанлигини таъминлаш. Электрон дарсликлар, видеодарслар, виртуал лабораториялар ва масофавий таълим платформалари талабага ўқув материалларини ўзига қулай вақтда ҳамда ўзлаштириш тезлигига мос равишда ўрганиш имконини беради. Натижада таълим жараёни фақат аудитория машғулотлари билан чекланиб қолмайди, балки мустақил таълим фаолияти билан ҳам бойийди.

Учинчидан, билимларни баҳолаш ва таҳлил қилиш имкониятларини кенгайтириш. Рақамли тестлар, электрон топшириқлар ва автоматлаштирилган баҳолаш воситалари орқали талабаларнинг билим даражасини мунтазам аниқлаш мумкин. Олинган натижалар асосида ўқитувчи қайси мавзулар қийин ўзлаштирилаётганини аниқлайди ва кейинги машғулотларда тегишли методик ёндашувларни танлайди. Бунда баҳолаш фақат якуний натижани аниқлаш воситаси эмас, балки таълим жараёнини такомиллаштириш механизми сифатида ҳам намоён бўлади.

Тўртинчидан, талабаларнинг мустақил таълим олиш кўникмаларини ривожлантириш. Рақамли ресурслардан фойдаланиш талабаларни ахборот излаш, маълумотларни саралаш, таққослаш ва мустақил хулоса чиқаришга ундайди. Айниқса, электрон кутубхоналар, таълимий видеолар ва интерактив машқлар талабаларнинг ўз устида ишлаш имкониятларини кенгайтиради. Бу жараёнда ўқитувчининг вазифаси тайёрбилимни етказиш билан чекланмай, талабанинг мустақил изланишини йўналтиришдан иборат бўлади.

Бешинчидан, таълимда интерактив ҳамкорликни ривожлантириш. Рақамли технологиялар гуруҳли лойиҳалар, онлайн муҳокамалар, виртуал семинарлар ва ҳамкорликдаги топшириқларни ташкил этишга ёрдам беради. Бунда талабалар ўз фикрларини эркин ифодалаш, бошқаларнинг қарашларини тинглаш ва жамоавий қарор қабул қилиш кўникмаларини ривожлантиради. Дифференциал ёндашув асосида гуруҳлар талабаларнинг билим даражаси ёки индивидуал қобилиятларини ҳисобга олган ҳолда шакллантирилиши мумкин.

Шу билан бирга, рақамли технологиялар асосида дифференциал таълимни ташкил этишда айрим муаммолар ҳам мавжуд. Жумладан, барча таълим олувчиларда замонавий техник воситалар ва барқарор интернет имкониятларининг бир хил эмаслиги, айрим педагогларнинг рақамли компетенциялари етарли даражада шаклланмагани, электрон ресурслар сифатининг турлича эканлиги таълим жараёнига таъсир кўрсатиши мумкин.

Мазкур муаммоларни бартараф этиш учун педагогларнинг рақамли саводхонлигини ошириш, сифатли электрон таълим ресурсларини яратиш, таълим платформаларидан мақсадли фойдаланиш ва ҳар бир талабанинг технологик имкониятларини ҳисобга олиш зарур. Энг муҳими, рақамли воситалар педагогнинг ўрнини босувчи восита сифатида эмас, балки унинг касбий фаолиятини қўллаб-қувватловчи педагогик имконият сифатида қаралиши лозим.

Дифференциал таълимда рақамли воситаларнинг ўрни шундан иборатки, улар ўқитиш жараёнини таълим олувчиларнинг индивидуал эҳтиёжларига мослаштиришга хизмат қилади. Масалан, Moodle, Google Classroom каби платформалар орқали ўқув материалларини жойлаштириш, топшириқлар бериш, билимларни текшириш ва натижаларни кузатиш мумкин. Бундай воситалардан фойдаланишда таълим мақсади, талабаларнинг тайёргарлик даражаси ва ўқув материалининг мазмуни ҳисобга олиниши лозим.

Шунингдек, сунъий интеллект технологияларининг таълим жараёнига кириб келиши дифференциал ўқитиш имкониятларини янада кенгайтирмоқда. Сунъий интеллект ёрдамида ўқув материалларини турли мураккаблик даражасида тайёрлаш, индивидуал машқлар ишлаб чиқиш ва таълим олувчиларга қўшимча тушунтиришлар бериш мумкин. Бироқ бундай технологиялардан фойдаланишда маълумотларнинг ишончлилиги, академик ҳалоллик ва шахсий маълумотлар хавфсизлигига алоҳида эътибор қаратиш зарур.

Дифференциал таълимни самарали ташкил этишда педагогнинг касбий маҳорати муҳим ўрин тутади. Ўқитувчи рақамли воситаларни шунчаки техник имконият сифатида эмас, балки аниқ педагогик мақсадга хизмат қилувчи таълим ресурси сифатида танлаши керак. Бунда талабаларнинг билим даражасини аниқлаш, уларга мос топшириқлар ишлаб чиқиш, ўзлаштириш жараёнини мунтазам кузатиш ва индивидуал тавсиялар бериш муҳим ҳисобланади.

Хулоса

Хулоса қилиб айтганда, рақамли технологиялар асосида дифференциал таълимни ташкил этиш замонавий таълим тизимининг муҳим педагогик имкониятларидан бири ҳисобланади. Ушбу ёндашув таълим олувчиларнинг индивидуал хусусиятлари, билим даражаси ва эҳтиёжларини ҳисобга олган ҳолда ўқув жараёнини ташкил этишга ёрдам беради.

Электрон таълим платформалари, интерактив воситалар, рақамли баҳолаш тизимлари ва сунъий интеллект имкониятларидан мақсадли фойдаланиш орқали таълим жараёнининг мослашувчанлигини ошириш мумкин. Бунинг учун педагоглар

рақамли компетенцияларини мунтазам ривожлантириши, таълим ресурсларини тўғри танлаши ва индивидуал ёндашув тамойилларига амал қилиши зарур.

Демак, рақамли технологиялар ва дифференциал таълим интеграцияси нафақат билим бериш жараёнини такомиллаштиради, балки ҳар бир таълим олувчининг шахсий ва интеллектуал ривожланиши учун қулай педагогик муҳит яратишга ҳам хизмат қилади.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР:

1. Tomlinson, C. A. How to Differentiate Instruction in Mixed-Ability Classrooms. 2nd edition. ASCD, 2001.

2. Bates, A. W. Teaching in a Digital Age: Guidelines for Designing Teaching and Learning. 2nd edition, 2019.

3. UNESCO. Global Education Monitoring Report 2023: Technology in Education – A Tool on Whose Terms? Paris: UNESCO, 2023.

4. Ўзбекистон Республикасининг «Таълим тўғрисида»ги Қонуни. ЎРҚ-637-сон, 2020 йил 23 сентябрь.

5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Рақамли Ўзбекистон – 2030» стратегиясини тасдиқлаш ва уни самарали амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПФ-6079-сон Фармони, 2020 йил 5 октябрь.

Global Science Publication